

Uniwersytet
ŁÓDZKI

Profesor Władysław Bartoszewski

Władysław Bartoszewski urodził się 19 lutego 1922 r. w Warszawie. Maturę zdał w maju 1939 r. w Liceum Humanistycznym Towarzystwa Wychowawczo-Oświatowego „Przyszłość”. Niestety plany podjęcia studiów polonistycznych w Uniwersytecie Warszawskim uniemożliwił wybuch wojny z Niemcami. We wrześniu 1939 r. uczestniczył w obronie Warszawy w oddziale sanitarnym PCK. Od maja 1940 r. pracował w administracji Przychodni Społecznej nr 1 PCK w Warszawie. 19 września 1940 r. został zatrzymany na Żoliborzu w masowej obławie zorganizowanej przez hitlerowców. Od 22 września 1940 r. był więźniem obozu koncentracyjnego Auschwitz nr obozowy 4427. Z obozu został zwolniony 8 kwietnia 1941 r. dzięki działaniom Polskiego Czerwonego Krzyża. Po wyjściu z Auschwitz W. Bartoszewski nawiązał kontakt ze Związkiem Walki Zbrojnej, przekazując jednocześnie sprawozdanie ze swojego pobytu w obozie. Od października 1941 r. rozpoczął studia polonistyczne na tajnym Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Latem 1942 r. został członkiem Frontu Odrodzenia Polski - konspiracyjnej katolickiej organizacji społeczno-wychowawczej i charytatywnej założonej przez znaną pisarkę Zofię Kossak. W sierpniu 1942 r. został żołnierzem Armii Krajowej przyjmując pseudonim „Teofil”. Jego zadaniem była praca w Wydziale Informacji Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej AK, gdzie współpracował z Kazimierzem Moczarskim. Jednocześnie od września 1942 r. zaangażował się, jako członek Frontu Odrodzenia Polski, w działalność Tymczasowego Komitetu Pomocy Żydom „Żegota”, od grudnia 1942 r. działającego jako Rada Pomocy Żydom

Uniwersytet
ŁÓDZKI

„Żegota” przy Delegaturze Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Kraj. Ponadto pracował na stanowisku zastępcy kierownika Referatu Żydowskiego Departamentu Spraw Wewnętrznych Delegatury Rządu na Kraj. Pracując w „Żegocie” i Referacie Żydowskim zajmował się organizacją pomocy w getcie warszawskim, w tym także w czasie powstania w getcie w kwietniu 1943 r.

W okresie od 1 sierpnia do 7 października 1944 r. W. Bartoszewski walczył w powstaniu warszawskim. Był w tym czasie adiutantem dowódcy placówki informacyjno-radiowej „Asma” i redaktorem naczelnym pisma „Wiadomości z Miasta i Wiadomości Radiowe”. W czasie powstania awansował na stopień podporucznika oraz był dwukrotnie odznaczony, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami przez gen. Antoniego Chruściela „Montera” oraz Krzyżem Walecznych przez gen. Tadeusza Komorowskiego „Bora”. Po klęsce powstania warszawskiego dalej prowadził działalność konspiracyjną w Biurze Informacji i Propagandy KG AK w Krakowie. W lutym 1945 r. powrócił do Warszawy gdzie rozpoczął służbę w organizacji konspiracyjnej „Nie”. Następnie od sierpnia 1945 r. służył w Oddziale VI Sztabu Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj w pionie informacji i propagandy, gdzie ponownie współpracował z Kazimierzem Moczarskim. 10 października 1945 r. przed Komisją Likwidacyjną AK Obszaru Centralnego ujawnił fakt służby w Armii Krajowej.

Jesienią 1945 r. podjął współpracę z Instytutem Pamięci Narodowej przy Prezydium Rady Ministrów oraz z Główną Komisją Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce. Należy podkreślić, że zebrane przez W. Bartoszewskiego w okresie okupacji informacje o zbrodniach hitlerowskich, sytuacji w obozach koncentracyjnych i więzieniach oraz zagładzie Żydów, w tej pracy były bardzo istotne. W lutym 1946 r. rozpoczął pracę dziennikarską w „Gazecie Ludowej” organie prasowym opozycyjnego PSL wicepremiera Stanisława Mikołajczyka. Wkrótce W. Bartoszewski został członkiem tej partii. Jego teksty publikowane w „Gazecie Ludowej” miały ogromne znaczenie dla przypomnienia społeczeństwu polskiemu wybitnych postaci Polskiego Państwa Podziemnego, w tym niezwykle ciekawy cykl szkiców o powstaniu warszawskim pt. „Dni walczącej stolicy” oraz publikacja pt. „Egzekucje publiczne w Warszawie w latach 1943 do 1944”.

W związku z działalnością w opozycyjnym PSL oraz swoją przeszłością okupacyjną W. Bartoszewski wkrótce został poddany represjom ze strony Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. Już w listopadzie 1946 r. został aresztowany pod fałszywym zarzutem szpiegostwa i ponad 17 miesięcy do 10 kwietnia 1948 r. spędził w więzieniu min. przy ul. Rakowieckiej w Warszawie. W grudniu 1948 r. zapisał się na trzeci rok studiów polonistycznych na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego, które jednak zostały przerwane przez ponowne aresztowanie 14 grudnia 1949 r. Po ponad

Uniwersytet
ŁÓDZKI

dwuletnim areszcie został 29 maja 1952 r. skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie na karę 8 lat więzienia za rzekome szpiegostwo. Warto dodać, że akt oskarżenia podpisała ppłk Helena Wolińska. Karę odbywał w więzieniach w Rawiczu i Raciborzu, w sierpniu 1954 r. został zwolniony ze względu na zły stan zdrowia. 2 marca 1955 r. orzeczeniem Najwyższego Sądu Wojskowego został uznany za niesłusznie skazanego. Łącznie od 1946 r. do 1954 r. W. Bartoszewski spędził w więzieniach komunistycznych 7 lat życia.

Po opuszczeniu stalinowskiego więzienia, już od 1955 r. W. Bartoszewski współpracował z tygodnikiem „Stolica”, gdzie w latach 1958-1960 był sekretarzem redakcji. Natomiast od 1957 r. podjął współpracę z „Tygodnikiem Powszechnym”. W obydwu czasopismach podobnie jak w latach czterdziestych w „Gazecie Ludowej”, konsekwentnie tworzył kronikę okupowanej i walczącej Warszawy. W „Tygodniku Powszechnym” przez lata prowadził dział „in memoriam”, będąc niejako strażnikiem pamięci o ludziach, którzy bohatercko walczyli z okupantem, a w PRL władze komunistyczne starały się ich zepchnąć w historyczny niebyt. W tym czasie podjął kolejną próbę ukończenia studiów polonistycznych, w listopadzie 1958 r. został przyjęty na Uniwersytet Warszawski w trybie eksternistycznym. Przygotował pracę magisterską na seminarium prof. Juliana Krzyżanowskiego, jednak decyzją ówczesnego rektora UW został niedopuszczony do egzaminu magisterskiego i skreślony z listy studentów w październiku 1962 r. Te polityczne szykany i prześladowania nie załamały W. Bartoszewskiego. Dalej pracował nad dokumentacją i opisem lat okupacji hitlerowskiej, powstaniem warszawskim i zagładą Żydów. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ukazały się niezwykle ważne książki jego autorstwa, które znakomicie udokumentował tak jak zawodowy historyk. Były to „Prawda o von dem Bachu „(1961 r.); „Warszawski pierścień śmierci 1939-1944” (1967 r.); „Ten jest z ojczyzny mojej. Polacy z pomocą Żydom 1939-1945” (1967r.), napisana wspólnie z Zofią Lewinówną oraz najważniejsza, będąca dziełem epokowym monografia pt. „1859 dni Warszawy”(1974 r.).

W kwietniu 1963 r. W. Bartoszewski z inicjatywy Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski za pomoc udzielaną Żydom w czasie wojny. Jesienią 1963 r. został zaproszony do Izraela gdzie w imieniu Rady Pomocy Żydom „Żegota” odebrał dyplom „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”. Trzy lata później w 1966 r. otrzymał medal Yad Vashem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata” za wyjątkowe zasługi w ratowaniu Żydów w latach okupacji hitlerowskiej. W latach sześćdziesiątych i na początku siedemdziesiątych odbył wiele podróży do krajów zachodnich (Austrii, RFN, Wielkiej Brytanii, Włoch., Izraela i USA). Podczas tych wyjazdów kontaktował się z przedstawicielami polskiej emigracji politycznej (m.in. Janem Nowakiem-Jeziorańskim, Adamem i Lidią Ciołkoszami,

Uniwersytet
ŁÓDZKI

Janem Karskim, Czesławem Miłoszem, Gustawem Herlingiem -Grudzińskim). W listopadzie 1963 r. rozpoczął tajną współpracę z radiem „Wolna Europa”. Jego rozległe kontakty międzynarodowe oraz faktyczna działalność opozycyjna skutkowały w latach 1970-1974 zakazem druku prac W. Bartoszewskiego w Polsce oraz innymi szykanami w postaci odmowy wydania paszportu jak również częstymi rewizjami w domu. W latach siedemdziesiątych W. Bartoszewski należy do grona zdecydowanych opozycjonistów. W 1974 r. angażuje się w akcję zmierzającą do ułaskawienia skazanych członków tajnej organizacji „Ruch” (m.in. Stefana Niesiołowskiego, Andrzeja i Benedykta Czumów). Współpracuje z Polskim Porozumieniem Niepodległościowym. W styczniu 1976 r. był jednym z pierwszych sygnatariuszy listu intelektualistów protestujących przeciwko zmianom w Konstytucji PRL. W 1978 r. bierze udział w powołaniu Towarzystwa Kursów Naukowych i wyklada w tajnym Uniwersytecie Latającym. W sierpniu 1980 r. podpisał list intelektualistów z poparciem do strajkujących robotników Wybrzeża. W latach 1980-1981 W. Bartoszewski był członkiem NSZZ „Solidarność”, zakładał Komitet Obrony Więzionych za Przekonania przy Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. 13 grudnia 1981 r. został internowany jako jeden z uczestników słynnego I Kongresu Kultury Polskiej, najpierw osadzony w Białoleścu, a następnie w Jaworzu. Dzięki interwencji środowisk intelektualnych z zagranicy i kraju został zwolniony z internowania 28 kwietnia 1982 r.

W. Bartoszewski jako wybitny znawca i autor wielu znakomitych opracowań z historii okupacji hitlerowskiej, został w latach 1973-1982 i 1984-1985 zatrudniony na stanowisku starszego wykładowcy w Katedrze Historii Nowożytnej Polski na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W latach 1983-1984, 1986-1988, 1988-1990 wykładał gościnnie na uniwersytetach niemieckich w Monachium, Eichstatt i Augsburgu. Władze Bawarii przyznały W. Bartoszewskiemu tytuł profesora. W 1984 r. został członkiem rzeczywistym Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce, a od 1986 r. jednym z wiceprezesów Instytutu Studiów Polsko-Żydowskich w Oxfordzie. W latach osiemdziesiątych XX w. był uczestnikiem wielu międzynarodowych konferencji naukowych poświęconych historii II wojny światowej, zagładzie Żydów, stosunkom polsko-żydowskim i polsko-niemieckim. Stał się w tej problematyce niekwestionowanym autorytetem w skali międzynarodowej.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ukazały się kolejne znakomite książki W. Bartoszewskiego, stanowiące ważny wkład w poznanie historii okupacji hitlerowskiej. Wśród wielu, należy wymienić: „Z kart wojennej służby Aleksandra Kamińskiego”(1978); „Tajna prasa w okresie okupacji 1939-1945 i jej rola w życiu społeczeństwa”(1980); „Ludność cywilna w powstaniu warszawskim”(1974); „Dni walczącej stolicy. Kronika Powstania Warszawskiego

Uniwersytet
ŁÓDZKI

„(Londyn 1984). Niezwykle ważną pozycją była broszura wydana w drugim obiegu , w której został opublikowany wykład W. Bartoszewskiego wygłoszony w ramach tzw. Uniwersytetu Latającego pt. „Polskie państwo podziemne. Zarys problemu”. W pracy tej autor przywracał świadomości społecznej to pomijane w PRL pojęcie. Ogółem bibliografia prac naukowych i publicystycznych W. Bartoszewskiego obejmuje około 1500 pozycji, w tym kilkadziesiąt książek. W zdecydowanej większości obejmują one sprawy lat okupacji hitlerowskiej, stosunków polsko-żydowskich i polsko-niemieckich.

W III Rzeczypospolitej W. Bartoszewski pełnił i pełni ważne funkcje państwowe. W latach 1990-1995 był ambasadorem RP w Austrii, kraju gdzie ma wielu przyjaciół w środowiskach intelektualnych. Dwukrotnie pełnił funkcję ministra spraw zagranicznych RP, a mianowicie od 7 marca 1995 r. do 22 grudnia 1995 r. oraz od 30 czerwca 2000 r. do 19 października 2001 r. Jako minister spraw zagranicznych RP cieszył się wielkim uznaniem w Europie i na świecie. Warto przypomnieć, że 28 kwietnia 1995 r., jako jedyny zagraniczny mówca wystąpił z ponad godzinnym przemówieniem podczas uroczystej sesji Bundestagu i Bundesratu (RFN) z okazji 50 rocznicy zakończenia II wojny światowej. W latach 1997-2001 W. Bartoszewski był członkiem Senatu RP IV Kadencji. 20 listopada 2007 r. został powołany przez premiera Donalda Tuska na stanowisko sekretarza stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i pełnomocnika ds. relacji międzynarodowych.

W okresie pod 1990 r. W. Bartoszewski jest w dalszym ciągu niezwykle aktywny w życiu społecznym i naukowym. Od listopada 1990 r. był przewodniczącym Międzynarodowej Rady Państwowego Muzeum w Oświęcimiu. Obecnie przewodniczy Międzynarodowej Radzie Oświęcimskiej przy Premierze Rzeczypospolitej Polskiej. Od czerwca 2001 r. pełni funkcję przewodniczącego Rady Ochrony Pamięci Miejsc Walki i Męczeństwa. 27 stycznia 2005 r. w 60. rocznicę wyzwolenia obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau, przemawiał na oficjalnych uroczystościach w imieniu polskich więźniów obozu. Należy jak zawsze do orędowników pojednania polsko-żydowskiego i polsko-niemieckiego, przy zachowaniu całej prawdy o przeszłości. Prof. W. Bartoszewski dzięki swojej aktywności publicystycznej i naukowej dba o zachowanie w pamięci Polskiego Państwa Podziemnego, powstania warszawskiego oraz zbrodni nazistów i komunistów. W ostatnim czasie od kwietnia 2009 r. W. Bartoszewski został Honorowym Prezesem Stowarzyszenia Pracowników, Współpracowników i Przyjaciół Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego. Jest członkiem Stowarzyszenia Pisarzy Polskich. Współcześnie należy do nielicznej grupy polskich mężów stanu znanych i szanowanych w kraju i na świecie.

Uniwersytet
ŁÓDZKI

Za swoją działalność konspiracyjną, opozycyjną, polityczną, publicystyczną i naukową W. Bartoszewski był wielokrotnie odznaczany, nagradzany i wyróżniany. Wśród wielu odznaczeń należy wymienić: Order Orła Białego (1995); Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (1986 - nadany przez prezydenta na uchodźstwie Edwarda Raczyńskiego); Krzyż Komandorski Orderu Legii Honorowej (2009); Krzyż Wielki Orderu Zasługi RFN (2001); papieski Order św. Grzegorza Wielkiego; Austriacki Krzyż Honorowy za Naukę i Sztukę I klasy.

Wśród nagród i dyplomów należy wymienić: Nagroda Klubu Krzywego Koła (1962); Nagroda Fundacji Alfreda Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1968); Nagroda „Polityki” w dziedzinie historii najnowszej (1968); Nagroda Herdera (1983); Kaiser Otto-Preis - nagroda im. cesarza Ottona przyznana przez miasto Magdeburg za szczególne zasługi dla pojednania polsko-niemieckiego (2009); Dyplom honorowego obywatela Państwa Izrael (1991); Dyplom honorowego członka Polskiego Tow. Historycznego (2007).

Prof. W. Bartoszewski posiada 10 doktoratów honoris causa: Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie (Londyn 1981); Hebrew College-Baltimore USA (1984); Uniwersytetu Wrocławskiego (1994); Uniwersytetu Phillipa w Marburgu RFN (2001); Uniwersytetu Warszawskiego (2002); Uniwersytetu Gdańskiego (2005); KUL-u (2008); Uniwersytetu Opolskiego (2008); Uniwersytetu w Hajfie Izrael (2008); Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (2009).

Ponadto W. Bartoszewski posiada tytuły Honorowego Obywatela Warszawy, Gdyni, Wrocławia, Gdańska, Szczecina, Sopotu i Dolnego Śląska. W 2007 r. za całokształt osiągnięć otrzymał Super Wiktora.